

**MATTIAS FALDBAKKEN**

Een kelner in het morsige restaurant de Hills ziet de nieuwe tijd zijn zaak binnenstappen. Het restaurant lijkt een symbool voor het oude Europa, waarvan de sfeer en grandeur verdwijnen. Valt het tij te keren?

## Een ober als symbool voor het oude Europa

Dampende schotels, walmende kaarsen, rokende gasten: na honderdvijftig jaar is restaurant de Hills morsig te noemen. De keuken lijkt op een smidse, zo geblakerd zijn de muren. De mozaïekvloer is sleet, maar de glazen en het bestek flonkeren. Alsof er toch eigenlijk niets veranderd is. En natuurlijk is de kelner, die dit verhaal vertelt, op zijn post. Hij schiet toe, behaagt en blijft bedaagd. Buiten 'voeren volwassen mensen extreme handelingen uit', binnen is het veilig, voorspelbaar.

Zo zijn de kaarten geschud aan het begin van Mattias Faldbakkens roman *De Hills*, maar al snel komt de klad er stevig in. De nieuwe tijd dient zich aan in de vorm van een jonge vrouw, die maling heeft aan ongeschreven regels. Vier espresso's bestelt ze, in één kop. Ze laat nog net haar naam niet op de beker noteren. Ze schuift aan bij stamgasten, komt op onregelmatige tijden binnenzeilen en verleidt een gezelschap ertoe een maaltijd verkeerd om te bestellen, van het toetje naar het voorgerecht. En ze is onweerstaanbaar: 'Haar glimlach doet alles om zich heen uiteenspaten.'

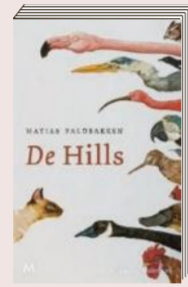
*De Hills* is een boek om in zijn geheel te citeren, zo mooi is het van stijl. Vertaler Lucy Pijtersen vond een soepel ritme en hield dat vol. Er gebeurt weinig, er wordt nogal wat getheoretiseerd onderweg en toch vloeit het verhaal onafwendbaar, onophoudelijk voort. In een traag maar niet te stuiten tempo zet de ontakeling van de Hills in, middels de aftakeling van de ober. *De Hills* is vermakelijk en spitsvondig, maar toch ook onthutsend. Meermalen dringt de gedachte zich op dat het restaurant het oude Europa is, met een sfeer en grandeur die verdwijnen. Deze roman toont

de laatste stuip trekkingen.

De Noorse Faldbakken (1973), die eerder publiceerde onder de naam Abo Rasul, is internationaal bekend als beeldend kunstenaar. In interviews vertelde hij over zijn fascinatie met vandalisme, wat tot een wedergeboorte kan leiden. Vernietigen en scheppen kunnen op hetzelfde neerkomen. In *De Hills* zien we een man, die samen wil vallen met zijn functie, worstelen met verandering. Alles in de kelner verzet zich. Hij wordt opstandig, negeert wenken van de gasten. Hij wordt onhandig, en snijdt zich. Hij loopt er verfromfaaid bij. Verward en verhit bemoeit hij zich met het werk van de pianist en de kok. Hij kijkt onder werktijd op zijn mobiel. Hij houdt ongevrraagd verhandelingen tegen gasten, over de schoonheid van een kool bijvoorbeeld. Zelfs de taal ontglipt hem: 'Ze tast naar een object. [...] Het object heeft kleuren. Ze houdt het vast en haalt er iets uit, ze diept er een ding uit op, ze produceert iets, ze haalt het eruit, vist het op.' Met instemming citeert een van zijn collega's de psychiater Winnicott: 'Wanneer de organisatie van het ego spaak loopt, is de ineenstorting nabij.'

In de vervreemdende sfeer en de beeldenrijdom doet *De Hills* denken aan Wes Andersons film *The Grand Budapest Hotel*. Soms lijkt het een register en toch vloeit het verhaal onafwendbaar, onophoudelijk voort. In een traag maar niet te stuiten tempo zet de ontakeling van de Hills in, middels de aftakeling van de ober. *De Hills* is vermakelijk en spitsvondig, maar toch ook onthutsend. Meermalen dringt de gedachte zich op dat het restaurant het oude Europa is, met een sfeer en grandeur die verdwijnen. Deze roman toont

**Judith Eiselin**

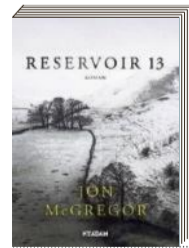


**Mattias Faldbakken: De Hills.** Vert. Lucy Pijtersen. Meulenhoff, 240 blz. € 19,99



**Jan Lauwereyns: Zus.** Polis, 64 blz. € 19,99

## Een dorp waar ooit een meisje verdween



**Jon McGregor: Reservoir 13.** Vert. Marijke Versluis. Nieuw Amsterdam, 288 blz. € 22,99

De nieuwe roman van Jon McGregor zit zo eenvoudig in elkaar dat het even duurt voor je het doorhebt. Elk hoofdstuk beslaat een jaar en bestaat uit door witrègels gescheiden tekstblokken die elk zo ongeveer een maand bestrijken. Vrijwel elk hoofdstuk begint met een mededeling over afgestoken vuurwerk op nieuwjaarsnacht. En belangrijker, al die hoofdstukken spelen zich af in dezelfde

kleine gemeenschap: een plattelandsdorp in Engeland waar op een dag, vlak voor oud en nieuw, een meisje spoorloos verdwijnt.

Het gaat om iemand van buiten, de 13-jarige Rebecca Shaw, die met haar ouders in een vakantiehuisje zat. Tijdens een wandeling met haar ouders blijft ze achter en wordt nooit meer gezien. Is ze weggelopen, verdwaald in de groten, verdronken in een van de spaarbekkens? Het dorp staat op z'n kop, er worden zoektochten georganiseerd, de nationale pers strijkt neer om te verdwijnen wanneer nieuwe ontwikkelingen uitblijven. Het meisje blijft weg. Het dorp blijft achter.

*Reservoir 13* is geen thriller. Het is zelfs geen roman over een verdwenen meisje; het is een roman over een dorp waar ooit een meisje is verdwe-

nen. In dertien hoofdstukken lezen we wat er dertien jaar lang in het dorp gebeurt. Zo volgen we de belevenissen en ontwikkelingen, gedachten en handelingen van een vrij groot aantal inwoners, onder wie de dominee, een boerenfamilie, de conciërge van de school, een pottenbakker, de moeder van een autistische jongen en een aantal jongeren die naar de middelbare school in de stad gaan, daarna naar de universiteit, en daarna al dan niet terugkeren naar het dorp.

In de dertien jaar die het boek beslaat verdwijnt het verdwenen meisje nooit uit het collectieve geheugen. 'Het onderzoek werd voortgezet.' 'Er was geen nieuws.' Maar er zijn wel geruchten. De ouders van het meisje keren regelmatig terug. De pubers van het dorp weten meer. Er wordt

**JAN LAUWEREYNS**

Een hart stopt even met kloppen, in de bundel *Zus*, die ook is opgebouwd volgens de anatomie van een hart. Lauwereyns breit beelden aaneen tot een kwetsbaar weefsel, met zowel eenheid en fragmentatie in de inhoud als in de vorm.

## Lichaam en gedicht zijn onlosmakelijk verbonden

In het epicentrum van Jan Lauwereyns' bundel *Zus* gebeurt iets dramatisch: 'de vergeefse brief raasde zuidwaarts / en spuwde vonken / boven de overlevenden'. De boodschap in de brief bevriest de tijd even. Na dit moment van stilte en stilstand: 'de skeletspier van de hele bundel eromheen gebouwd is. *Zus* volgt namelijk de anatomie van het hart. Het middelste gedicht vormt een afdeling op zich en wordt aangeduid als de wortel van de aorta, het startpunt van de bloedtoevoer. Daaromheen een set kleppen (met elk drie gedichten) en diverse vertakkingen (drie groepen van elk zeven gedichten).

Lauwereyns' (1969) poëzie is vitaal en lichamelijk. Hij breit in een wervende associatiereeks beelden, invallen, gedachten en analyses tot een kwetsbaar weefsel. Zo ook in *Zus*, waar aftakeling en herstel, groei en vergankelijkheid elkaar op de huid zitten. In het hart van *Zus* wordt de levenskracht het meest tastbaar: de diagnose uit de brief die zuidwaarts, dus richting de onderbuik raast, valt tussen twee hartslagen in. Dat hij dat benoemt in 'het hart tikte verder', lijkt overbodig, maar functioneert in mijn ogen als de hartslag zelf. Hoe groot de ontlanding van ondraaglijk wachten en de bijbehorende onmacht ook is, het hart klopt gewoon door, net als het gedicht.

In de afdeling 'een deftige nacht tequila' snijdt de ik-persoon zijn eigen

hart uit: 'voorzichtig ervoor zorgend dat het bleef kloppen // de geest van het experiment / vereist totale toewijding'. In het gedicht erna, waarin de ik 'zuiver harteloos' het lot aanvaardt, zorgen de nabijheid en natuurlijk de liefde van het donorhart ervoor dat het andere weer gaat kloppen: 'oogo ja / nu voel ik het // haar ogen flonkerden / de ontvanger klopte gelijk ook een beetje trager // naar de geest van het experiment / naar het ritme van het sap'.

Schrijven is voor Lauwereyns net zo'n experiment waarin het moment van 'nu voel ik het' belangrijk is: door de bundel heen keren zinsnedes en formuleringen terug, soms hele strofen, ongewijzigd of in lichte variaties. Het middelste gedicht opent met het beeldschone 'in haar knieholte / lag een rood fluwelen doosje / met een handspiegel erin', dat in de eerste afdeling de ziekte aankondigde. Of het woord 'zus', dat nu eens lijkt te verwijzen naar een personage, dan weer niets meer dan een bijwoord is.

Zoals de hartslag de aandacht vestigt op het lichaam, zo onderstrepen de beelden en fragmenten het schrijven, mooi geformuleerd in de regels 'de versplintering van betekenis / maakte een groter potje / van een al / onbetrouwbaar relaas'. Lichaam en gedicht zijn bij Lauwereyns onlosmakelijk verbonden. Het gedicht, 'een geruisloos dingetje', wordt ergens uitgetrokken: 'geen schrik het is maar een klein gedicht' en even later: 'zie je je longen en nieren en pancreas je hele lichaam // alles binnenste buiten ja'. Het hield allemaal op vanzelfsprekend te zijn, noteert de dichter. Niet eerder was Lauwereyns zo warmbloedig en delicaat in zijn analyses.

**Obe Alkema**

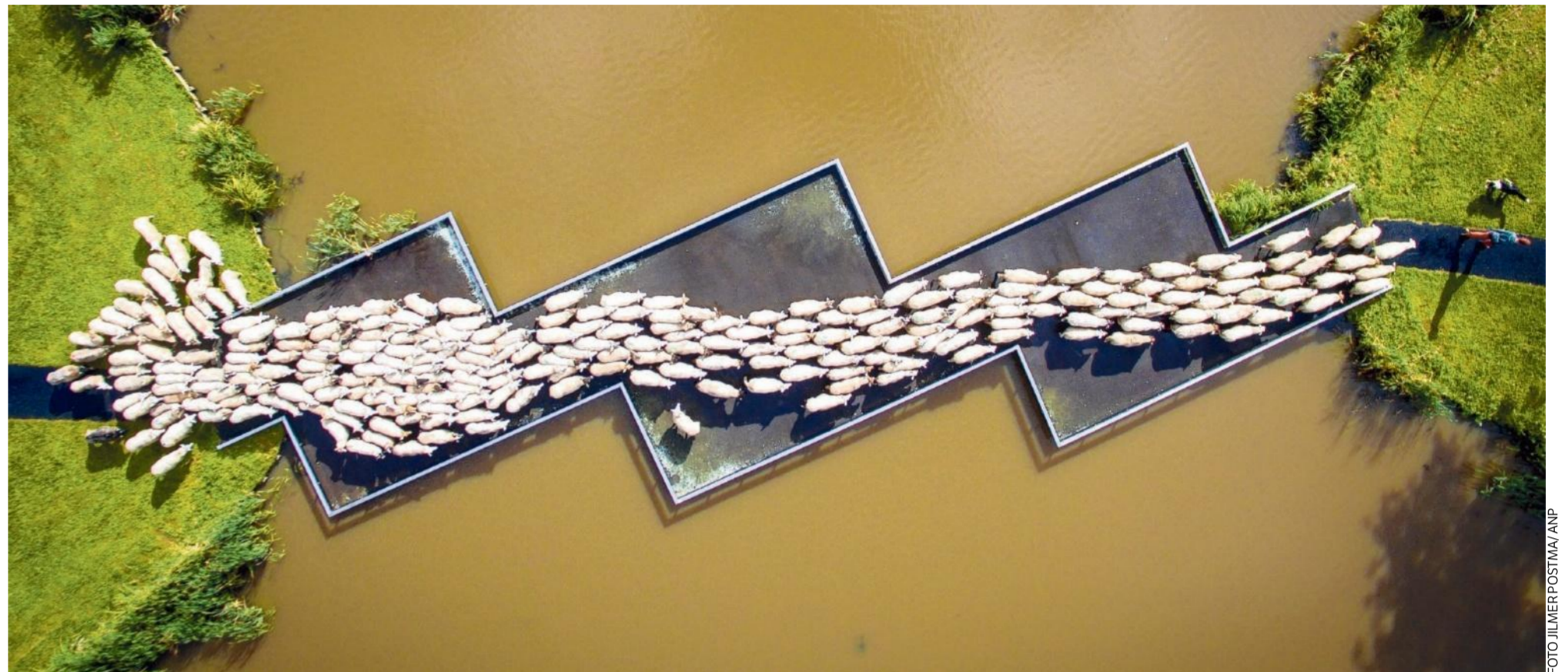
spanning op, ook op zo'n klein onderdeel als die fontein. Steeds weer denken we: hoe zit het nu precies met die versiering - zoals we ook steeds denken: hoe zit het nu met die verdwijning? In plaats daarvan leren we van alles over de bewoners.

Met een alziend oog, dat ieders belevenissen volgt, oordeelt McGregor niet. Hij registreert. Iets dergelijks deed hij in zijn bekroonde roman *Even the Dogs* (2010), waarin een alwetende 'wij' een groepje verslaafden volgde. McGregor is geen socioloog die zijn lezers wel even zal vertellen hoe het in zo'n gewoon dorp toe gaat. Zie de mens, zegt hij, maar zachties, bijna bescheiden, niet pompeus. Een bijzonder boek.

**Rob van Essen**

**J.Z. HERRENBERG**

Tweeëntwintig jaar werkte J.Z. Herrenberg aan zijn debuut. *Nederhalf rond* is 400 pagina's geknetter en geknal, een roman die krankzinnig is omdat onze tijd nu eenmaal krankzinnig is.



Kudde schapen steekt een meerje bij Drachten over Nederland over, 1 oktober 2018

## Het zal, het moet, het wordt fantastisch

Door onze medewerker **Sebastian Kort**

Wim Hazeu diept in zijn recente biografie van Lucebert het verhaal op van de Duitser die voor het eerst de *Guernica* onder ogen kreeg. Die liep daarna op Picasso af en vroeg hem of hij degene was die dat schilderij had gemaakt. 'Nein', antwoordde Picasso, 'das haben Sie gemacht!' Passende replek is sinds jaar en dag hét geheugenteuntje bij het aanschouwen van moderne kunst die niet onmiddellijk als heel mooi op je overkomt: niet alle kunstenaars stellen zichzelf ten doel om de wereld te decoreren, ze willen in hun werk juist een wereld spiegelen die in hun ogen verre van fraai is. Niet Picasso maakt schilderijen, wij doen dat met z'n allen voor hem, bijvoorbeeld door vanuit de veilige hoogte bommen op Spaanse burgers te gooien. Picasso noteleert.

Deze gedachte is nooit heel ver weg bij het lezen van *Nederhalf rond*, een boek dat krankzinnig is en ook niets anders dan krankzinnig had kunnen zijn omdat we volgens de schrijver ervan - zulks mag na 400 pagina's geknetter, geknal en andere staaltjes pyrotechniek wel verondersteld worden - nu eenmaal in krankzinnige tijden leven. Waar negen van de tien schrijvers ervoor zouden kiezen om een krankzinnige tijd te tonen via een techniek van een Lot (man/vrouw gaat gebukt onder), daar zet hier een schrijver de krankzinnigheid juist extra aan. J.Z. Herrenberg (1961), zou je kunnen zeggen, toont ons de tijd, toont ons Nederland in onze tijd, door hem bewust verzaarder, versterker, schreeuweriger te serveren. Het is alsof hij geconstateerd heeft welke grote culturele ontwikkelingen gaande

zijn en daar een flinke schep bovenop heeft gedaan.

**Engelengeduld**

Dit constateren is al redelijk lang geleden gedaan. Herrenberg begon al in 1996, dat is dus inmiddels 22 jaar geleden, aan het schrijven van *Nederhalf rond*. Het is het eerste deel van een tweeluik dat de titel *Door het oog van de cycloon* draagt en waarvan het tweede deel over enkele jaren gepubliceerd zal worden. Extra opmerkelijk is dat Herrenberg met *Nederhalf rond* debutéert. We hebben hier dus niet te maken met een schrijver wiens talent ooit al bevestigd is, maar met iemand die *from scratch* met engelengeduld aan een literair werk heeft zitten slijpen.

En literair is het, in die zin dat Herrenberg de expressieve mogelijkheden van het Nederlands ten volle benut. Daar is de tekst recursievere, daar vet gemaakt en het heeft over de hele linie een bijna stripalbumachtige dichtheid van uitroeptekens, van *accents aigus* en *graves*, van wrange tegelwijsheden, van *smack talk*, van rijmpjes en van, soms ronduit flauwe, neologismen of een germanisme als *Vereilandung*. Maar hoewel men in *Nederhalf rond* brult, bakkeleit en bast dat het een aard heeft, worden de personages juist klein gehouden, nergens in de tekst ontstaat een mogelijkheid om je echt te binden aan een van de tientallen geïntroduceerde namen. Het ontbreken van een stamboom of een andere instructieve lijst met personages is een extra aanwijzing dat hier helemaal niet ingezet wordt op karakterontwikkeling, emotionaleit of psychologie.

Maar waarop dan wel?

Meer dan eens moest ik denken aan de scène in de film *24 Hour Party People*, waarin iemand muziekproducer Martin

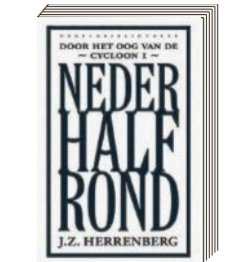
Lees deze roman niet voor het plot, maar om een unieke collectie stemmen als weerslag van een groot antropologisch onderzoek

Hannett opspoort in een soort industrieel duinlandschap. Of Hannett, die daar rondstruint met een opname-apparaat en een koptelefoon, zin heeft om een plaat op te nemen met de popband Joy Division. Ja, dat wil Hannett onder bepaalde voorwaarden wel, maar hij moet eerst nog even wat meer 'stilte' opnemen. Straks wil hij wel weer met mensen werken, maar nu heeft hij even iets belangrijks te doen.

Zo zou je ook naar *Nederhalf rond* kunnen kijken: als een oord waarin het weliswaar wemelt van de mensen, maar waarin ze ook niet méér zijn dan een soort wandelende geluidsbronnen voor klankentapper Herrenberg. Hij lijkt meer interesse op te kunnen brengen voor wat de mensentaal over de tijd zegt dan hoe die tijd door de mens wordt ervaren.

Het resulteert in een tekst die niet alleen erg muzikaal is, maar die misschien ook wel een 'eerlijker' beeld geeft van het actuele menselijke leven dan een traditionelere roman. Deze roman werpt impliciet de vraag op hoe nauwgezet we personen nog moeten portretteren als ze zo snel leven als ze nu doen. Wie op een kantoor werkt, doet dat veelal op een flexplek, om maar wat te noemen. Weet je dan wel hoe de persoon heet die tegenover je zit? En wie indruk wil maken op een man of vrouw, doet dat met een digitaal profiel, niet met een gesprek. Waarom zouden we in een roman dan nog doen alsof het er allemaal zo fijntjes aan toe gaat tussen de mensen?

Ik geloof dat het dan ook geen toeval is dat het een scholengemeenschap is - toch hét instituut voor het vormen van mensen - die in *Nederhalf rond* centraal staat. Veel *Bildung* of uitgeschreven lessen krijgen we echter niet te verstouwen, heel de handeling bestaat uit de aanloop naar en



**J.Z. Herrenberg: Nederhalf rond.** Wereldbibliotheek, 398 blz. € 24,99